

Dana Massowová

Ze synagogy do obřadní síně aneb o prezentaci židovské kultury v Mikulově v sezóně 2011

Nová expozice v obřadní síni židovského hřbitova byla slavnostně otevřena 1. dubna 2011 (foto Dana Massowová)

Poslední říjnový den loňského roku nesymbolizoval jen ukončení turistické sezóny, ale znamenal také definitivní tečku za další velkou kapitolou z pohnuté historie mikulovské Horní synagogy.

Přestože synagoga, která je v současné době v rekonstrukci, zavřela na tři roky své dveře veřejnosti, rozhodně nenastal útlum kulturních aktivit připomínajících židovskou komunitu v Mikulově. Díky obřadní síni, druhé nejvýznamnější zachovalé stavbě bývalého židovského města, se v muzejní prezentaci pokračuje.

S blížící se plánovanou opravou synagogy vyvstávala stále naléhavěji otázka, co se stane s expozicí, jež zde byla za náročných podmínek vytvářena.¹ Mnohaleté úsilí spojené s budováním expozice věnované mikulovským židům a judaismu vůbec, včetně pořízení vhodných vitrín pro vystavované sbírkové předměty, probíhalo mimo jiné i v úzké spolupráci se Spolkem přátel židovské kultury v Mikulově, který má pod svou správou obřadní síň židovského hřbitova a židovský hřbitov. Tyto památky spolek spravuje od roku 2000. Proběhla tedy jednání mezi muzeem a spolkem o možném přechodném přemístění

¹ viz VRBKOVÁ, Stanislava: Historie dokumentace a prezentace židovské kultury v Mikulově, in: RegioM 2006, Mikulov 2006, s. 68–81.

stávající expozice ze synagogy do obřadní síně, kde se nacházela expozice zřízená spolkem s tematikou pohřbívání v judaismu a také výstava věnována 300. výročí úmrtí rabbiho Löwa. Po vzájemné dohodě a rozšíření stávajícího zabezpečovacího zařízení byla v obřadní síni vytvořena společná expozice navazující částečně na bývalou muzejní prezentaci v synagoze. Její součástí jsou sbírkové předměty Regionálního muzea v Mikulově a exponáty patřící spolku.

Koncepce instalace se do značné míry přizpůsobila samotnému objektu sloužícímu původně jako pietní místo, kde se odehrávala poslední rozloučení se zesnulými. Expozice byla umístěna do hlavní síně a zde citlivě rozdělena do dvou základních tematických okruhů. První je vyplněn historií židů v Mikulově a popisem zdejší židovské čtvrti. Druhá část se věnuje chápání smrti a pohřbívání v judaismu. Na uspořádání expozice mělo vliv několik skutečností. Jednak to byla snaha zachovat prostor hlavní síně, kde vynikne architektura vlastního interiéru, jednak potřeba uspořádání prostoru pro možné konání plánovaných koncertů, vernisáží, besed a přednášek. Pořekadlo „méně někdy znamená více“ se zde v praxi plně osvědčilo. Dvě místnosti v pravém křídle pak byly vyčleněny pro sezónní krátkodobé výstavy zaměřené na židovskou tematiku, v další místnosti zůstal umístěn nepochybně nejzajímavější exponát expozice – pohřební kočár zapůjčený spolku ze židovské obce ze slovenské Senice.

Dne 1. dubna 2011 byla obřadní síň spolu s hřbitovem plně zpřístupněna veřejnosti jako běžná kulturní památka se sezónním provozem. Za dvacetikorunové vstupné má návštěvník možnost zhlédnout interiér obřadní síně s expozicí věnovanou právě židovské obci a osobnostem zde pohřbeným. Hřbitov si pak může prohlédnout buď individuálně, nebo s průvodcem. Obřadní síň plně nahradila synagogu, alespoň co se týká možnosti seznámení se s někdejší židovskou čtvrtí v Mikulově. Během sezóny zde také probíhají různé doprovodné akce: koncerty židovské hudby, přednášky a besedy pro školy i pro širokou veřejnost.

Sada keramických džbánek s židovskými motivy – scénami ze Starého zákona (foto Dana Massová)

Beseda s Karolem Sidonem, vrchním pražským rabínem, při Dnech židovské kultury (foto Dana Massowová)

Přednáška Ing. Jana Kindermanna, koordinátora projektu revitalizace židovských památek v ČR (foto Jana Frantelová)

Vernisáž výstavy věnované Hieronymu Lormovi, autorovi dotykové abecedy, navštívili též členové společnosti Lorm sdružující naše hluchoslepé občany (foto Jana Frantelová)

Účast na vernisáži výstavy byla hojná (foto Jana Frantelová)

Zahájení letošní výstavní sezóny představilo obřadní síň ve zbrusu novém kabátě a s výše zmiňovanou novou expozicí, jejíž vernisáž doplnila komentovaná prohlídka hřbitova. Slavnostní zahájení pokračovalo v nedaleké galerii Efram, kde se konala vernisáž výstav malíře Romana Šafránka *Moravské synagogy*.

Na přelomu dubna a května probíhaly v Mikulově Dny židovské kultury pořádané městem a Mikulovskou rozvojovou ve spolupráci se Spolkem přátel židovské kultury v Mikulově. Účast přijalo také Regionální muzeum. V rámci tohoto kulturního počínu měli mikulovští občané možnost pobesedovat s vrchním pražským rabínem Karolem Sidonem či si poslechnout koncert hebrejských a jidiš písní v podání Máši Kubátové. Během prvního dne také proběhla soutěž o nejlépe uvažené košer jídlo s ochutnávkou košer vín a slivovice. Následující den se konal (vůbec první!) koncert v obřadní síni – a to koncert ruského houslového virtuosa Alexandra Schonerta s klavírním doprovodem Natalie Schonertové. Večer se v městském kině promítal působivý nový dokumentární film Matěje Mináče *Nickyho rodina* o dosud neznámých osudech tzv. Wintonových dětí. V diváčích zanechal hluboký dojem. Další den prostory někdejšího ghetta oživily chasidské a židovské tance tanečního souboru Yoveched, který doprovodila klezmerová kapela Simcha. Poslední den měla veřejnost možnost účastnit se komentovaných prohlídek židovské čtvrti – tedy hřbitova, obřadní budovy, mikve a výjimečně i již uzavřené synagogy. V obřadní síni také proběhla přednáška Dany Massowové o nadcházející rekonstrukci synagogy. Ta přivedla především návštěvníky z řad místních obyvatel zájímavých se o průběh celého náročného projektu.

Velkou událostí sezóny byla neděle 27. května 2011 jako součást tradičního Májového víkendů na mikulovském zámku. V letošním roce bylo místo obvyklého otevření Horní synagogy v obřadní síni židovského hřbitova uspořádáno slavnostní zahájení výstavy k 190. výročí narození rodáka ze zdejší židovské čtvrti – hluchoslepeho spisovatele a filozofa Hieronyma Lorma, tvůrce dotykové abecedy pro hluchoslepé. Před vernisáží proběhla komentovaná projekce hlavního koordinátora projektu *Revitalizace židovských památek z ČR aneb 10 hvězd* Ing. Jana Kindermanna o nadcházející rekonstrukci synagogy. Příprava výstavy s názvem *Hieronymus Lorm – muž, jenž otevřel hluchoslepým svět* byla největším počinem oddělení pro dokumentaci moravského židovství za rok 2010. Během ní se rozvinula plodná spolupráce mezi několika subjekty, jež se podílely – ať už zápůjčkami či odbornou pomocí – na jednotlivých částech projektu. Výstava se vedle sledování života a díla zajímavé, leč nepřilíh známé osobnosti zaměřila také na svět hluchoslepých obecně. Mezi nejzajímavější exponáty se řadila unikátní dobová rukavice sloužící k výuce hluchoslepých s původní Lormovou abecedou, zapůjčená ze Školy Jaroslava Ježka v Praze. Byla zde také vystavena soutěžní díla – výtvarná i literární – hluchoslepých autorů, jež získala cenu Hieronyma Lorma 2010. Návštěvníci měli též možnost seznámit se s principem tzv. Lormovy abecedy, založené na stiscích a poklepáváních do prstů a dlaně.

Při slavnostním zahájení této výstavy zahrál díla židovských skladatelů komorní orchestr Základní umělecké školy Mikulov. Vernisáže se účastnily i organizace spolupracující při realizování výstavy se svými zástupci – Mgr. Eliška Hluší z Dokumentace tyflopédie Technického muzea v Brně a ředitelka Společnosti pro hluchoslepé LORM, o. s., Mgr. Petra Zimmermanová. Při této příležitosti vyšla také publikace zachycující Lormovy životní osudy, která se setkala s velkým ohlasem jak u odborné, tak i laické veřejnosti. Obsahuje i některé přeložené Lormovy básně a kompletní popis principu celého komunikačního systému včetně jeho vývoje do současnosti. Výstava byla od počátku koncipována jako putovní a již nyní projevil zájem další kulturní instituce o její zapůjčení do svých prostor.

Červen patřil besedám pro školy zaměřeným právě na výstavu o Hieronymu Lormovi. Každá z těchto besed se skládala ze dvou částí. Nejdřív si žáci či studenti prohlédli výstavu s odborným komentářem její kurátorky zaměřeným na osobnost Lorma a zasadili si ji do obecných historických souvislostí. Druhé, interaktivní části se ujala pracovnice Tyfloservisu v Břeclavi Mgr. Jiřina Falková. Ukázala žákům a studentům princip Lormovy abecedy a jeho užití v praxi. Také se besedovalo o hluchoslepých žijících v České republice a jejich

Dne 23. června 2011 byla odhalena pamětní deska Hieronymu Lormovi nad průčelím jeho rodného domu v Mikulově v ulici Brněnská (foto Svatopluk Vrbka)

Slavnostnímu odhalení pamětní desky přihlíželo četné mikulovské publikum (foto Svatopluk Vrbka)

Výstavu v obřadní síni si prohlédli též členové Muzejního spolku Mikulov se svými rakouskými přáteli. Uprostřed předsedkyně spolku PaedDr. Červená, v pozadí autor pamětní desky Hieronyma Lorma Nikos Armutidis (foto Sv. Vrbka)

Součástí výstavy byla soutěžní díla, která získala Cenu Hieronyma Lorma 2010. Soutěž je rozdělena na výtvarnou (rukodělnou) a literární část (foto Dana Massowová)

každodenním životě. Studenti SOU Mikulov se v rámci projektového dne účastnili prohlídky židovského hřbitova a obřadní síně s výstavou, jež proběhla 22. června. Projektový den se letos zaměřil výlučně na židovskou čtvrť a historii mikulovských židů a mládež si také poslechla přednášku o osobnosti Hieronyma Lorma. Téma se promítlo do mnoha učebních oborů. Také v září proběhlo pro školní skupiny k výstavě několik besed.

Ve čtvrtek 23. června byla slavnostně odhalena pamětní deska Hieronymu Lormovi nad průčelím jeho rodného domu. Realizace desky i slavnost s jejím odhalením je dílem Muzejního spolku Mikulov ve spolupráci s Kulturverein Südmährerhof sídlícím v Rakousku. Autorem busty je akademický sochař Nikos Armutidis.

I když sezóna zpravidla končí 31. října, letos měli návštěvníci možnost si prohlédnout obřadní síň s hřbitovem ještě v půli listopadu v rámci svatomartinských oslav. Pro velmi příznivé počasí byl i v těchto mimosezónních dnech čilý návštěvnický ruch.

Definitivní tečku za sezónou představoval listopadový koncert z cyklu *Hudební mosty aneb paleta židovské kultury*. Zazněla lidová i vážná hudba židovských skladatelů. Účinkujícími byli flétnistka Andrea Stankovska-Hallon, houslista Štefan Reiter, violoncellista Juraj Alexander a klavírista Dušan Stankovský. Koncert se konal v neděli 13. listopadu v Nástupním sále v mikulovském zámku.

Vysoká návštěvnost obřadní síně a velmi příznivý ohlas návštěvníků poukazuje na mimořádný zájem o tuto památku, a proto se hodláme i v dalších letech zaměřit na program připomínající významné události a osobnosti židovského města.

Akce zaměřené na židovskou kulturu v Mikulově nebyly výsledkem činnosti jedné instituce či sdružení. Podílely se na ní všechny důležité místní složky dlouhodobě se věnující danému tématu a dokázaly tak i schopnost plodné a pružné spolupráce. Ta vyústila v pestré kulturní dění připomínající židovskou obec v Mikulově, kdysi nejvýznamnější nejen v regionu, ale i na celé Moravě. Letošní rok byl na události bohatý. Doufejme, že příští rok bude ještě pestřejší.